

Výzkum školního hodnocení

Karel Starý

11. května 2017

Výzkum školního hodnocení

Projekt GAČR *Formativní hodnocení prostřednictvím vzdělávacích cílů 2015-2017* (V. Laufková, J. Stará)

Hlavní výzkumná otázka:

Jak se hodnotí na základní škole?

Dílčí výzkumné otázky:

Jak učitelé stanovují cíle výuky?

Jaké hodnotící výroky se vyskytují ve výuce?

Jaké účinky mají různé způsoby hodnocení na žáky?

Výzkumný design

Metodologickým rámcem je *kvalitativní exploratorní případová studie* školního hodnocení.

- 10 základních škol (1. i 2. stupeň)
- 20 učitelů (rovnoměrně z obou stupňů) s různou úrovní dovedností v oblasti hodnocení

Postup shromažďování dat

Vstupní pozorování ve výuce

Úvodní rozhovor s učitelem

Následná pozorování a sběr artefaktů

Rozhovor s učitelem

Skupinové rozhovory se žáky

Kvalitativní analýza dat

Přepisy záznamů, záznamové archy a obrazový materiál nahrány do databáze

Analýza realizována v prostředí MAXQDA

Kódování podle hlavní osy: *záměry - realizace - účinky*
hodnocení

Záměr učitele

- Rozhovory s učiteli

Hodnocení ve výuce

- Pozorování
- Výukové artefakty

Účinky hodnocení

- Rozhovory se žáky

Teoretický rámec pro obsahovou analýzu (podle Hattie & Timperley, 2007)

HODNOCENÍ zaměřené na:

1. ***výsledek učení*** – míra správnosti/úspěšnosti výsledku;
2. ***proces učení*** – obsahuje informaci, jak modifikovat postup pro zvládnutí úkolu;
3. ***seberegulaci učení*** – prostřednictvím sebehodnocení žákům pomáhá regulovat své učení a motivuje k dalšímu úsilí;
4. ***osobnostní vlastnosti*** – informace o osobnosti žáka.

Převažující formy hodnocení

HODNOCENÍ zaměřené na:

1. ***výsledek učení*** – míra správnosti/úspěšnosti výsledku; **ZNÁMKY**
2. *proces učení* – obsahuje informaci, jak modifikovat postup pro zvládnutí úkolu;
3. *seberegulaci učení* – prostřednictvím sebehodnocení žákům pomáhá regulovat své učení a motivuje k dalšímu úsilí;
4. ***osobnostní vlastnosti*** – informace o osobnosti žáka. **POZNÁMKY** nebo **POCHVALY**

Školní hodnocení – časová orientace

1. **výsledku** – Jak **byla** úloha zvládnuta?
2. **procesu** – Jaké hlavní učební procesy **byly (budou)** potřeba ke zvládnutí úlohy?
3. **seberegulace** – Jaká sebereflexe a seberegulace **byla (bude)** potřeba k úspěšnému vypracování?
4. **osobnosti** – Jak **je** hodnocena osobnost žáka?

Účinky hodnocení - rozhovory se žáky

Co s vám vybaví, když se řekne hodnocení?

ŠKOLA A:

„známky, prospěch“

„jestli jsem nedostal nějakou poznámku“

X

ŠKOLA B:

„zpětná vazba od těch učitelů, třeba o písémkách, kdy nám napíšou komentář, tak to je hodnocení jako té práce...“

„sebehodnocení“

„když třeba hodnotím jak někdo přednesl prezentaci“

Účinky hodnocení na žáka ve vzájemně se prolínajících rovinách:

- *Emoční* – radost, euforie x strach, lítost, smutek, ...
- *Etické* – spravedlnost, odpovědnost; důvěra, autonomie x heteronomie ...
- *Kognitivní* – bylo to správně? kde jsem udělal chybu? naučil jsem se to dost dobře?

Emoční a etické „prožívání“ silně ovlivňuje přijímání/odmítání informace, kterou hodnotící výrok nese.

Spravedlnost hodnocení

- Na 1. stupni ZŠ není tematizováno:
„paní učitelka je hodná, proto nám dává jedničky“
X
- Na 2. stupni ZŠ je *spravedlnost* jeden z konceptů, přes který žáci hodnocení tematizují:
 - „dvojí metr“
 - „má své oblíbence“
 - „mi vytkla takovou divnou věc, kvůli které mi dala dvojku, ale to bylo spíš, že se jí to tolik nelíbilo a tak si musela najít něco.“

Podle žáků k větší spravedlnosti hodnocení přispívá:

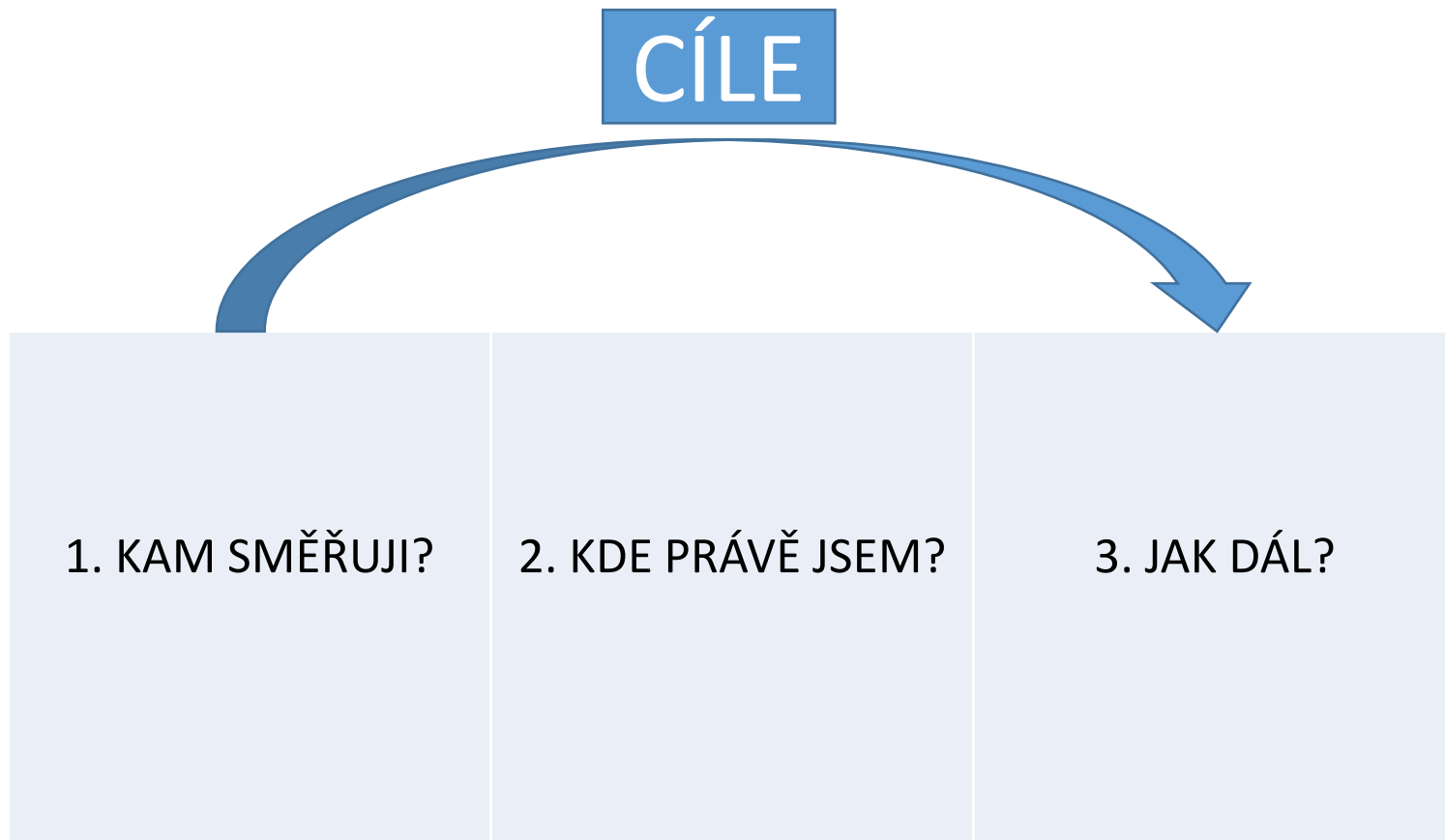
- že nehodnotí jen učitel, ale také žák sám a jeho spolužáci.
- jasná a srozumitelná pravidla (kritéria), protože platí pro všechny stejně.

Cíle jsou ukryté v kritériích

Ve škole se o cílech nemluví, ale

- mluví se o kritériích (pravidlech, podmínkách apod. tedy co má žák udělat, aby byl úspěšný (tj. získal 1)
- Nejčastěji referáty, mluvní cvičení, prezentace, sada „kritérií“ i pro účel sebehodnocení a vrstevnického hodnocení.

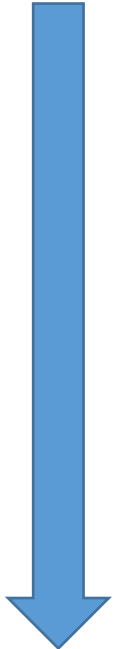
Úloha cílů při hodnocení

Hodnocení ve výuce (např. přednesení referátu)

- 1. výsledku** – „Jak jsem byl úspěšný?“
- 2. procesu** – „Která kritéria hodnocení jsem nenaplnil?
(př. nedodržel jsem vymezený čas; nemluvil jsem spatra; neudržel jsem oční kontakt apod.)“
- 3. seberegulace** – „Co mi v minulosti pomohlo?“
(např. zkusit to doma přeříkat mamince)
- 4. osobnosti** – „Jaké vlastnosti jsou mi přisuzovány?“
(např. obavy z vystupování před ostatními)

Cesta žáka k dobrému výsledku

-
- 1. osobnost** – věřím si, že to zvládnu a chci to dokázat
 - 2. seberegulace (metakognice)** – mám dostatek předchozích zkušeností, které mi při řešení mohou pomoci
 - 3. proces** – vím, jak postupovat; mám jasnou představu o tom, jaký výsledek je očekáván
 - 4. VÝSLEDEK**

Efektivita účinků hodnocení na úspěšnost žáka v učení (Hattie & Timperley, 2007)

Nízká: odměny 0,31; tresty 0,20; pochvaly 0,14

X

Vysoká: povzbuzování, oceňování, vysoká očekávání 0,94

Výzkumná zjištění

- Hodnocení ve škole je zaměřeno především na sumativní funkci
- Vzdělávací cíle mohou být ve škole úspěšně konceptualizovány prostřednictvím kritérií (pravidel) pro hodnocení
- Školní hodnocení málo využívá potenciál poskytování informativní zpětné vazby k podpoře vnitřní motivace a seberegulace učení